

KASIM 2016

ÜLKE RAPORU 1

MAKEDONYA

BULDAN TİCARET ODASI

İÇİNDEKİLER

I.GİRİŞ	3
II. GENEL BİLGİ	4
Coğrafi Konum.....	4
Siyasi ve İdari Yapı	4
Nüfus ve İşgücü Yapısı	4
Doğal Kaynaklar ve Çevre	5
Dahil Olduğu Uluslararası Anlaşmalar	5
III. ÜLKE EKONOMİSİNİN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ	6
Ekonomik Yapısı	6
Ekonomi Politikaları.....	7
Ekonomik Performans	8
Dağıtım Kanalları	9
Tüketici Tercihleri.....	9
Reklam ve Promosyon.....	9
Ulaştırma ve Taşımacılık Maliyetleri.....	10
Kamu İhaleleri.....	10
Ticareti Etkileyen Kültürel Faktörler	11
Para Kullanımı.....	13
Pasaport ve Vize İşlemleri.....	13
Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri	13
Çalışma Saatleri.....	13
Kullanılan Lisan	13
Ulaşım	13
Haberleşme.....	14
Yerel Saat	14
Yerel Ölçü Birimleri.....	14
Telefon Kodları	14
Sağlık.....	14
Ticari Fuarlar.....	14
IV. MAKEDONYA TEKSTİL VE HAZIR GİYİM SEKTÖRÜNÜN YAPISI VE ÖZELLİKLERİ.....	15
Sektörün Tanımı, Yapısı ve Özellikleri.....	15
Hazır Giyim	15
Ev Tekstili.....	16
MAKEDONYA'DA YERLEŞİK BAŞLICA TEKSTİL VE	18
HAZIR GİYİM FİRMALARI.....	18
V. SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER	28
Yararlı Adresler:.....	31
VI. KAYNAKÇA :	34

I.GİRİŞ

Makedonya ekonomisi içinde tekstil sektörü özellikle yoğun bir işsizlik problemiyle karşı karşıya bulunan işgücü piyasası açısından çok büyük önem taşımaktadır. Diğer taraftan, ülkede emek ve hammadde piyasası, maliyetler anlamında büyük avantajlar sunmaktadır. Ayrıca, Makedonya tekstil sektörünün, özellikle hammadde temini anlamında yoğun olarak Türkiye ile çalıştığı bilinmektedir.

Bu rapor, yukarıda belirtilen hususlar ışığında, Makedonya tekstil sektörünün incelenmesi ve gerek ihracatçılarımız gerekse Makedonya'ya söz konusu sektörde ihracat veya yatırım yapmayı öngören firmalarımıza sektörle ilgili genel nitelikli bilgileri sunmak ve ülkedeki rekabet koşulları hakkında firmalarımıza yön vermek amacıyla hazırlanmıştır.

II. GENEL BİLGİ

Coğrafi Konum

Makedonya; kuzeyde Sırbistan ve Kosova, batıda Arnavutluk, güneyde Yunanistan, doğuda Bulgaristan ile komşudur. Makedonya'nın tek büyük ırmağı tam ortasından geçen Vardar Nehri'dir.

Ülkede yüksekliği iki bin metreyi geçen 16 dağ bulunmakla birlikte, en büyük göller Arnavutluk, Yunanistan ve Makedonya Cumhuriyeti'nin kesiştiği noktada bulunan Ohri, Prespa ve Doyuran Gölleri'dir.

Siyasi ve İdari Yapı

Ülke 1991 yılında Yugoslavya'dan Makedonya ismi ile bağımsızlığını ilan etmiştir. Birleşmiş Milletler ülkeyi 1993 yılında Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti (EYMC) ismi ile tanıdığını duyurmuştur. Diğer uluslararası örgütler olan Avrupa Birliği, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü, Uluslararası Para Fonu, Avrupa Yayın Birliği ve Uluslararası Olimpiyat Komitesi gibi örgütler ülkeyi Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti (EYMC) adıyla tanımışlardır.

Türkiye, Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlık ilanı ile beraber ülkeyi kendi ismi ile tanımıştır. Nitekim bu sebeple Makedonya'yı Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya ismiyle (FYROM) tanıyan NATO teşkilatına ait ve içinde Makedonya geçen tüm belgelerde metinde "FYROM" kısaltması geçerken belgenin sonundaki bir dipnotta Türkiye'nin ve diğer NATO üyeleri A.B.D, Arnavutluk, Bulgaristan, Estonya, Hırvatistan, İsveç, İzlanda, Kanada, Litvanya, Macaristan, Norveç, Polonya, Romanya ve Slovakya ile birlikte Makedonya'yı anayasal ismi ile tanıdığı ayrıca belirtilmiştir.

Makedonya parlamenter demokrasi ile yönetilmektedir. 120 temsilciden oluşan Parlamento 4 yılda bir yapılan seçimlerle oluşturulmaktadır. En son genel seçimler 2014 Mayıs ayında gerçekleştirilmiştir. Hükümet, Parlamentoda çoğunluğa sahip parti tarafından üstlenilmekte ve 15 bakanlıktan oluşmaktadır.

Makedonya'nın idari yapılanmasında İstatistiksel Bölgeler ve Belediyeler bulunmaktadır. Makedonya'nın İstatistiksel Bölgeleri şunlardır: Üsküp Bölgesi, Doğu Bölgesi, Kuzeydoğu Bölgesi, Pelagonya Bölgesi, Polog Bölgesi, Güneydoğu Bölgesi, Güneybatı Bölgesi, Vardar Bölgesi.

Makedonya'da 84 belediye vardır. Belediye seçimleri de 4 yılda bir yapılmaktadır. Ağustos 2004'te Makedonya idaresi tarafından, söz konusu 84 belediye yeniden düzenlenmiştir. Bu belediye merkezlerinden on tanesi Büyük Üsküp'ü oluşturur.

Nüfus ve İşgücü Yapısı

Makedonya'nın nüfusu tahmini olarak 2,1 milyondur ve km²'ye 80,2 kişi düşmektedir. Yaşlanan nüfus göz önüne alındığında toplam nüfusun % 17,5'i 0-14 yaş arasında ve % 12,7'si 65 yaş ve üzeridir. Nüfusun % 64,8'unu Makedonlar, % 25,2'sini en büyük etnik grup

olarak Arnavutluk oluşturmakta ve bunları Türkler, Romanlar, Sırp, Boşnaklar ve Ulahlar izlemektedir.

Ülkede 2015 yılı tahmini rakamlarına göre 961 bin civarında işgücü bulunduğu tahmin edilmektedir. Bu işgücünün % 18,3'ü tarım, % 29,1'i sanayi, % 52,6'sı hizmetler sektöründe çalışmaktadır.

Sanayi altyapısı, eski Yugoslavya döneminden miras kalan birkaç yatırımdan ibarettir. Ülke donanımlı ve rekabet edebilir bir işgücüne sahip olmakla birlikte, iş olanakları çok yetersizdir. 2015 tahminlerine göre işsizlik oranı ortalama % 26,9 civarındadır.

Doğal Kaynaklar ve Çevre

Makedonya'da, demir (Kicevo yakınlarındaki Tajmiste, Demir Hisar yakınlarındaki Zvan ve Radovis yakınlarındaki Damjan), kurşun-çinko (Kratovo-Zletovo bölgesinde, Sasa ve Toranica'da), bakır (Radovis çevresinde), bakır (Bucim'de), demir mineralleri, manganez, nikel, krom, altın, titanyum ve uranyum bulunmaktadır.

Ayrıca Veles'in doğusundan Yunan sınırına doğru ferro-nikel madenine rastlanmıştır. Ülkede az da olsa, molibden, volfram, cıva ve altın da bulunmaktadır.

Makedonya'da zengin demir-dışı metaller de mevcuttur. Mermer ve dekoratif taşlar Prilep, Gostivar ve Tetova yakınlarında çıkarılmaktadır. Magnezit ve Kratova yakınlarında zengin kuvars yatakları vardır. Ülkenin çoğu yerinde seramik endüstrisinde kullanılan yüksek kalitede bentolitik kil bulunmaktadır.

Makedonya, zengin bitki örtüsü ve hayvan varlığı ile ünlü yüksek dağlara, dağ akarsularına, göllerine ve birçok termal kaynaklara sahiptir.

Dahil Olduğu Uluslararası Anlaşmalar

Makedonya siyasi ve güvenlik açısından istikrarlı bir ülkedir. 2005 yılında AB, Makedonya'ya adaylık statüsünü vermiş ve ülke AB üyeliği şartlarına ilişkin ek reformlar uygulanması için çalışmalara başlamıştır. Makedonya NATO'ya üyelik için çalışmalarını devam ettirmekte, bir yandan da NATO operasyonlarına aktif olarak katılmaktadır.

Makedonya; Arnavutluk, Avusturya, Bosna Hersek, Bulgaristan, Beyaz Rusya, Belçika, Lüksemburg, Almanya, Mısır, İran, İtalya, Hindistan, İspanya, Sırbistan, Karadağ, Çin, Kuzey Kore, Malezya, Polonya, Romanya, Rusya, Slovenya, Türkiye, Ukrayna, Macaristan, Finlandiya, Fransa, Hollanda, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, İsviçre ve İsveç ile Yabancı Yatırımların Geliştirilmesi ve Korunması Anlaşmaları imzalamıştır.

Makedonya 3 çok taraflı Serbest Ticaret Anlaşmasına sahiptir. Bunlar;

- AB Ülkeleri ile Stabilizasyon ve Katılım Anlaşması (SAA-Stabilization and Association Agreement)
- İsviçre, Norveç, İzlanda ve Lihtenştan ile EFTA (European Free Trade Agreement),
- Arnavutluk, Moldova, Hırvatistan, Sırbistan, Karadağ, Bosna Hersek ve Kosova ile CEFTA (Central European Free Trade Agreement).

Makedonya'nın Türkiye ve Ukrayna ile ikili Serbest Ticaret Anlaşması bulunmaktadır.

III. ÜLKE EKONOMİSİNİN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

Ekonomik Yapısı

Makedonya genel olarak tarım ekonomisine dayanan bir ülkedir. Tarım sektörü GSYİH'nın %10,2'sini oluşturmakta ve aktif nüfusun da % 18,3'ünü içermektedir.

Başlıca tarım ürünleri; pirinç, pamuk, tütün ve çeşitli meyvelerdir. Koyun ve keçi besiciliği de bir o kadar önemlidir.

Ülkede sınırlı kapasitede demir, bakır ve kurşun cevherleri bulunmaktadır. Ülkenin en önemli sanayi sektörleri; kimyevi ürünler, demir-çelik, makine, metalürji ve tekstildir. Tekstil, özellikle de deri sanayii, en önde gelen sanayi kolunu oluşturmaktadır.

Sanayi sektörü GSYH'nın % 24,9'una katkıda bulunmakta, işgücünün % 29,1'ine istihdam sağlamaktadır. Hizmet sektörü ise GSYİH'nın % 64,9'unu oluşturmakta ve nüfusun da % 52,6'sını istihdam etmektedir. Hizmetler özellikle ticaret, taşımacılık, telekomünikasyon, bankacılık alanlarında yoğunlaşmaktadır.

Kurumlar ve gelir vergisi % 15'ten; 2007 yılında %12'ye, 2008 yılında ise %10'a düşürülmek suretiyle bölgedeki hatta Avrupa'daki en düşük vergi olmuştur. Bu önlemlerle yabancı yatırımların artırılması, ekonomik büyümenin sağlanması ve işsizlik oranının düşürülmesi hedeflenmiştir.

Bir süredir uygulanan ekonomik reform programı ve düşük enflasyon politikası sayesinde Makedonya makroekonomi verilerinde kaydedilen görece olumlu gelişmeler devam etmiştir. Hükümetin önceliği yabancı yatırımcıları ülkeye çekmek ve özel sektöre ağırlık vermektir.

2014'te yıllık ortalama % -0,5 olarak gerçekleşen enflasyon oranı (durgunluk), 2015'te de çok değişmeyerek % -0,3 seviyelerinde seyretmiştir. 2014 yılında 104 milyon dolar civarında olan cari açık, 2015 yılında 137 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılı GSYİH'sı ise 10,1 milyar dolar civarında, reel büyüme ise % 3,7 oranındadır.

Makedonya Yatırım Ajansı'nın ülkeye yabancı yatırımcı çekmek için hazırladığı yayınlarda ve gerçekleştirdiği sunuşlarda Makedonya'nın gelişmiş bir altyapıya sahip olduğu belirtilmesine ve bu bilginin diğer bölge ülkeleriyle kıyaslandığında doğru olmasına rağmen, ülke ekonomisinin hemen hemen her alanının ciddi olarak modernleştirilmesi, geliştirilmesi ve her şeyden önemlisi bürokrasi, yargı ve özel sektörde hakim olan ağır ve gevşek iş kültürünün profesyonelleştirilmesi yönündeki şiddetli ihtiyaç devam etmektedir.

Yaşanan ekonomik ve uluslararası politika sıkıntılarına rağmen, özellikle 2009 yılında yeniden AB entegrasyonuna odaklanan hükümetin çabaları sonucunda, 15 Ekim 2009'da yayımlanan son ilerleme raporunda Avrupa Komisyonunun Makedonya ile tam üyelik müzakerelerine başlanması yönündeki tavsiye kararı açıklanmıştır.

Halihazırda Yunanistan ile yaşanan isim sorunu çözülmeden Makedonya'nın NATO ve AB üyeliği için somut herhangi bir adım atılması mümkün görünmemekte olup, söz konusu sorunların çözümüne ilişkin yoğun uluslararası çabalar devam etmektedir. Makedonya'nın

NATO ve AB üyeliği önündeki en büyük engel durumunda bulunan isim sorununun bir şekilde çözümlenmesi, ülkesel ve bölgesel güvenliği önemli bir ölçüt olarak değerlendiren uluslararası yatırımcılar açısından büyük önem taşımaktadır.

Ekonomi Politikaları

Makedonya geçen yıllarda makroekonomik düzeyde başarılar elde etmiştir. Dinar sabit ve Avro'ya karşı istikrarlıdır. Ülkenin sınırlı ve çok çeşitli olmayan ihracat kapasitesini arttırmak amacıyla gayri resmi olarak kontrol altında tutulan kur ve doğrudan yabancı sermaye akışını teşvik eden politikaların devam ettirilmesi beklenmektedir.

Hükümet Denar'ın, Avro karşısında dengede tutulması gerektiğini görmeye birlikte, ekonomik aktiviteleri canlandıracak ve yatırımcıları çekecek ulaştırma ve enerji altyapısına ilişkin sermaye harcamalarını da arttırmak istemektedir. Bütçe açığı 2015'te GSYİH'nın % 3,7'si oranında genişlemiş, kamu borçları ise GSYİH'nın % 40,3'ü oranında kalmıştır. Bu oranlar Bölgedeki diğer ülkelere nazaran düşük görülebilmekle birlikte, Makedonya gibi küçük bir ekonomi için ciddi sayılmaktadır.

Yunanistan ve Avrupa Birliği ekonomilerinde görülen olumsuz gelişmelerin Makedonya ekonomisinde de ciddi etkileri olmaktadır. Zira Makedonya dış ticaretinin yarısından fazlasını AB ülkeleri ile yapmaktadır.

Yunanistan özelinde ise, iki ülke arasında yaşanan tüm siyasi ve toplumsal sorunlara rağmen, adı geçen ülke hala Makedonya'nın doğal ticari ve ekonomik ortaklarından biri olma özelliğini korumaktadır. Yunanistan, Makedonya'nın en önemli üçüncü dış ticaret ortağıdır ve Makedonya'da 1990'lı yıllarda gerçekleştirilen özelleştirmeler sırasında yapılan satın almalar sonucunda Makedonya'daki en önemli yabancı yatırımcı ülkeler arasında ön sıralarda yer almaktadır. Halen Makedonya'nın en büyük bankası durumunda bulunan Stopanska Banka'nın sahibi Yunanistan Merkez Bankasıdır. Ayrıca, ülkedeki tek petrol rafinerisi de Yunanlılara aittir. Halihazırda Makedonya'daki Yunan yatırım tutarının 1 milyar Avronun üzerinde olduğu bilinmektedir.

Ülkenin iç siyasi yapısı da Makedonya ekonomisi açısından iyi izlenmesi gereken bir nitelik taşımaktadır.

Makedonya'da resmi rakamlara göre ülke nüfusunun % 25'ini oluşturan Arnavutların içinde yer almadığı herhangi bir hükümetin kurulması mümkün bulunmamaktadır. İki etnik grup arasında genellikle güvene dayanmayan ve farklı öncelikler taşıyan ilişkiler nedeniyle zaman zaman hükümetlerin ciddi sıkıntılar yaşadığı gözlenebilmektedir. Örneğin, Yunanistan ile yaşanan isim sorunu Makedonlar için büyük bir önem taşımakta iken, AB ve NATO üyeliğinin getirmesini umdukları faydalar yanında bazı Arnavutlar ülkelerinin isminin ne olacağı hususunun çok da önemli olmadığını belirtmektedir.

Gerek hükümet gerek başka çevreler tarafından sıklıkla iç siyaset malzemesi olarak kullanılan Yunanistan'la yaşanan isim sorununun aşılabilmesi, bunun sonucunda zaten sorunlu olan Makedon-Arnavut ilişkilerinin daha da gerilmesine sebep olabilecek nitelikte değerlendirilmektedir.

Her iki problem, zaten çok küçük bir pazar olan Makedonya'nın ulusal ve uluslararası güvenlik gerekçeleriyle yatırım yapılması riskli bir ülke olarak algılanmasına neden olmaktadır.

Aslında yeterli veriye dayanmayan söz konusu yanlış algılamaların üstüne bir de ülkenin içindeki yolsuzluk, yavaş iş kültürü, ağır ve sorunlu işleyen bürokrasisi ve zaman zaman tarafsızlığını kaybedebilen ve çok ağır işleyen yargı sistemi gibi etmenler eklenince tablonun biraz daha karardığı görülmektedir.

Ekonomik Performans

2008 yılı sonunda başlayan ve 2009'da bütün dünyayı saran küresel ekonomik ve finansal kriz Makedonya'da çok etkili olmamıştır. Bunun nedeni, Makedon ekonomisinin ve özellikle finans piyasasının küresel ekonomiye henüz entegre olamamasının sağladığı avantajdır.

Özellikle krizin kaynağı pozisyonunda bulunan ve küresel ekonomideki çöküşten doğrudan etkilenen uluslararası finans kuruluşlarının zaten çok küçük olan Makedonya finans piyasasında operasyonlarının bulunmaması, Makedonya finans sisteminin ayakta kalabilmesine vesile olmuştur. Bununla birlikte Makedonya ekonomisinin, 1991'de ülkenin bağımsızlığını kazandığı dönemlerdeki ekonomik büyüklüklerine ancak ulaşmakta olduğu da dikkate alınmalıdır.

Makedonya geçen yıllarda makroekonomik düzeyde başarılar elde etmiştir. Dinar sabit ve Avro'ya karşı istikrarlıdır.

Ancak, 2012'de yaşanan Avrupa Bölgesi krizi ülkeyi maalesef ki sert bir şekilde etkilemiştir. İhracat talebinde daralma, yabancı yatırımlarda düşüş ve iç sermaye akışı talebinde yaşanan gerileme ülkeyi zor durumda bırakmıştır. 2011'de % 2,8 olan enflasyon % 4,7'ye yükselmiştir. Bu etki 2013'te alınan mali tedbirlerle düzelmeye yoluna girmiş enflasyon % 1,5'a gerilemiş, GSYİH ise % 3,1 oranında büyümüştür. AB bölgesinde yaşanan ekonomik durgunluğun etkisi ile 2014 yılında GSYİH % 3,5 oranında, 2015 yılında % 3,7 oranında artmış, enflasyon ise 2014'te % -0,5, 2015'te % -0,3 olarak gerçekleşmiştir.

Kağıt üstünde, özellikle maliyetler açısından önemli avantajlar sunan Makedonya'da, çok ağır işleyen, bilgi ve istatistik yaratma ve depolama konusunda önemli zaafı bulunan ve bu nedenle kayda değer bir değerlendirme yapılmasını sağlayacak verilerden yoksun bir bürokrasi bulunmaktadır. Çok sık değişen mevzuat ve güven duyulmayan yargı sistemi, olası yabancı yatırımcıların Makedonya'da gerçekleştirmeyi öngördüğü yatırım kararlarını bir kez daha değerlendirme gereği duymalarına neden olabilmektedir.

Bununla birlikte, AB üyesi olsun olmasın bölgedeki diğer ülkelerdeki benzer sıkıntılarla karşılaştırıldığında Makedonya'nın yukarıda belirtilen hususlarda çok kötü durumda olduğu yönünde bir beklenti yaratmak da yanlış olacaktır, çünkü yukarıda belirtilen sorunlar ve iş kültürü hemen hemen aynı olan tüm Balkan ülkeleri için geçerlidir. Dolayısıyla, Makedonya'nın genel olarak diğer bölge ülkelerinden daha iyi durumda olduğu belirtilmelidir.

Orta vadede Makedonya ekonomisinin büyümesi için, bölge ülke ekonomilerinin toparlanması, ülkenin kalıcı bir makroekonomik istikrarı sağlaması ve gelecek yıllarda yatırımcıları teşvik eden reformları gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Dağıtım Kanalları

Makedonya'da başarılı olabilmek için güçlü yerel bağlantıların olması gerekmektedir. Güvenilir bir acente ya da dağıtım firması ile iletişime geçmek tüm ülkeyi kapsayacak iş bağlantıları için önemli bir çıkış noktası olmaktadır. Bu sayede firmalar, potansiyel pazarlara ulaşabilmekte, iletişim noktası bulabilmekte ve hem ülke içinde hem de ülkenin komşularıyla iş yapabilme becerisine sahip olabilmektedirler.

Mevcut yasal düzenlemeler, hem yabancı hem de yerel yatırımlarda ortaklık kurmaya, karma yatırımlara izin vermektedir. Sıklıkla karşılaşılan durum, yerel bir firmanın bina, depo, ofis alanı ve personel sağlarken yabancı firmanın ise eşya, ekipman ve tecrübe ile destek vermesidir.

Ülkede her türlü dağıtım kanalı bulunmakla birlikte sistem, sofistike dağıtım ağına sahip batı pazarlarından daha yetersizdir. Ülkedeki en önemli pazar, birçok ticari aktivitenin gerçekleştiği Başkent Üsküp'tür. Diğer önemli iş merkezleri, Bitola (75,000), Prilep (67,000), ve Tetovo'da (Kalkandelen-51,000) bulunmaktadır.

Doğrudan satış Makedonya'da çok gelişmemiştir. Doğrudan pazarlama tekniklerinin geliştirilmesine ve tüketiciyi koruyan düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç vardır. Kırsal alanda yaşayan tüketiciler genellikle yerel satıcılarla görüşmeyi daha çok tercih etmektedirler.

Tüketici Tercihleri

Makedonya'daki harcanabilir gelir hala diğer Batı Avrupa ülkelerine göre oldukça aşağıdadır. 2013 verilerine göre kişi başına milli gelir yaklaşık 10.400 ABD \$'dır. Tüketiciler aşırı derecede fiyatlara duyarlı ve firmalar da mallarını fiyatlandırırken çok dikkatli davranmaktadırlar. İthal malların fiyatları, yerel mallara göre oldukça yüksektir.

Çoğu tüketici için ürünlerin fiyatlarının makul olması birincil faktördür. Bu durum geleneksel dükkanlarda satılan düşük kalitedeki mallara olan ilgiyi devam ettirmektedir. Yerli ürünler ender olarak belli bir kalitede olmaktadır. Fikri mülkiyet haklarındaki gelişmelerin yavaş ilerlemesinin bir sonucu olarak da çoğu ürün, tüketicilerin ilgisini çekmek için sahte markalarla satılabilmektedir. Ancak her geçen gün, kaliteye olan ilgi ve iyi kalitedeki mallara daha fazla ücret ödemek isteyen tüketici kesimi artmaktadır.

Finansman ve ödeme koşullarına dikkat etmek ülkede başarılı bir satışı gerçekleştirmek için en önemli noktaları oluşturmaktadır. Çoğu tüketici alışverişlerinde aylık taksitlendirmeyi tercih etmektedir. Yerel firmalar, kalite artırıcı ve destek hizmetlere daha yeni başlamışlardır.

Reklam ve Promosyon

Reklamcılık Makedonya'da en hızlı gelişen hizmet sektörüdür. Hem tüketiciler hem de firmalar reklam ve diğer pazarlama hizmetlerinin ne kadar önemli olduğunu artık fark etmeye başlamışlardır. Ülkede her türlü medya; gazeteler, dergiler, televizyon, radyo, büyük reklam panoları vb. geniş alanlarda kullanılmaktadır; Ülkede firmalar tarafından tercih edilen reklam şekilleri sırasıyla; yazılı medya, gazete ve dergiler, radyo, büyük reklam panoları-tabelalar,

ticari fuarlar, satış geliştirme literatürü (broşür, ilan, katalog vb.), etkinliklere sponsor olma ve televizyondur. Televizyon reklamları çoğu Makedon firması için çok pahalı olduğu için bu yolu genellikle yabancı firmalar, özellikle de tüketim malları için, kullanmaktadırlar.

Ülkede resmi devlet kanalı dışında 4 adet özel televizyon kanalı, uydu üzerinden yayın yapan 13 ulusal televizyon istasyonu ve 58 adet bölgesel ya da yerel yayın yapan özel televizyon istasyonu bulunmaktadır. Bölgesel istasyonların sayısı kablolu TV ile giderek artırmaktadır. Ülkede 80 kadar bağımsız radyo istasyonu da bulunmaktadır.

Yazılı medya olarak, altı adet özel günlük Makedonca basılan büyük gazete, üç adet özel günlük Arnavutça basılan gazete bulunmaktadır. Ayrıca, her iki dilde de birçok özel dergi bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Kapital, ekonomik ve finansal analizlere odaklanan haftalık bir yayındır. Belli başlı bütün medya güncellenmiş web sitelerine sahiptir ve giderek büyüyen bir online medya çıkışı bulunmaktadır. Sosyal medya ağı da giderek gelişmektedir.

Ulaştırma ve Taşımacılık Maliyetleri

İstanbul ile Üsküp arasında hem havayolu hem de karayolu ulaşımı mevcuttur. Türk Hava Yolları ve Pal Air'in Makedonya'ya uçuşları bulunmaktadır. Uçuş süresi uçak tipine göre değişmekle birlikte, 1 saat 25 dakika ile 1 saat 45 dakika arasındadır. İstanbul ile Üsküp, Gostivar, Tetovo (Kalkandelen) ve Ohri arasında günde 12 otobüs seferi mevcuttur. Yolculuk genellikle 12-13 saat arasındadır.

Kamu İhaleleri

Makedonya'da görev ve yetki alanlarına göre ihaleci kuruluş niteliği taşıyan Bakanlıklara ilişkin internet adresleri aşağıda yer almaktadır.

- Altyapı, ulaştırma ve haberleşme alanlarında Ulaştırma ve İletişim Bakanlığı,
- Çevre projeleri alanlarında Çevre ve Alan Planlama Bakanlığı,
- Sulama barajları alanında Tarım, Orman ve Su İşleri Bakanlığı,
- Enerji ve turizm alanlarında Makedonya Ekonomi Bakanlığı

Ayrıca, Makedonya'da faaliyet gösteren başlıca ekonomik ve ticari kuruluşlara ilişkin liste de aşağıda yer almaktadır.

Başbakanlık www.vlada.mk

Ekonomi Bakanlığı www.economy.gov.mk

Ulaştırma ve Haberleşme Bakanlığı www.mtc.gov.mk

Tarım, Orman ve Su İşleri Bakanlığı www.mzsv.gov.mk

Çevre Bakanlığı www.moe.gov.mk

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı www.mtsp.gov.mk

Maliye Bakanlığı www.finance.gov.mk

İçişleri Bakanlığı www.moi.gov.mk

Merkez Bankası www.nbrm.gov.mk

Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü (Teknolojik Sanayi Geliştirme) www.fez.gov.mk

Devlet İstatistik Kurumu www.stat.gov.mk

Gümrük Müdürlüğü www.customs.gov.mk

Vergi Dairesi www.ujp.gov.mk

İş Bulma Kurumu www.zvrm.gov.mk

Merkez Sicil www.crm.org.mk
Çalışma Ajansı www.mtsp.gov.mk
Makedonya-Türkiye Ticaret Odası www.matto.com.mk
Makedonya Yatırım Ajansı www.investinmacedonia.com
Makedonya Ekonomi Odası www.mchamber.org.mk
Kuzeybatı Makedonya Ekonomi Odası www.oemvp.org
Makedonya Ticaret Odaları Birliği www.chamber.org.mk
Sanayi Mülkiyet Koruma Bürosu www.ippo.gov.mk
Menkul Kıymetler Komisyonu www.sec.gov.mk
Uzun Vadeli Menkul Kıymetler Borsası www.mse.org.mk
Menkul Kıymetler Merkez Hazinesi www.cdhv.org.mk
Halk Banka AD Skopje Adres: Bul. Mito Hadzivasilev Jasmin BB 1000 Üsküp, Makedonya
Tel: +389 (0)2 3250 972
İzvozna i Kreditna Banka AD- Skopje www.ikbanka.com.mk
Komerrijalna Banka AD- Skopje www.kb.com.mk
Uni Banka AD- Skopje www.unibank.com.mk
Eurostandard Banka AD- Skopje www.eurostandard.com.mk
İnvest Banka AD- Skopje www.investbanka.com.mk
Makedonska Banka AD- Skopje www.makbanka.com.mk
Ohridska Banka AD- Ohrid www.ob.com.mk
ProKredit Banka AD- Skopje www.procreditbank.com.mk
Rado Banka AD- Skopje www.radobank.com.mk
Stopanska Banka AD- Skopje www.stb.com.mk
Tutunska Banka AD- Skopje www.tb.com.mk
Alfa Banka AD- Skopje www.alphabank.com.mk
Sileks Banka AD- Skopje www.sileksbanka.com.mk
Makedonya Kalkınmayı Destekleme Bankası www.mbdp.com.mk
Avrupa Birliği www.europa.eu.int
Avrupa Kalkınma Ajansı www.ear.eu.int
USAİD www.usaid.org.mk
Avrupa Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası www.ebrd.com
Dünya Bankası www.worldbank.org.mk
UNDP www.undp.org.mk
Amerikan-Makedon Ticaret Odası www.amcham.com.mk

Ticareti Etkileyen Kültürel Faktörler

Makedonya’da başarılı olabilmek için güçlü yerel bağlantıların olması gerekmektedir. Güvenilir bir acente ya da dağıtım firması ile iletişime geçmek tüm ülkeyi kapsayacak iş bağlantıları için önemli bir çıkış noktası olmaktadır. Bu sayede firmalar, potansiyel pazarlara ulaşabilmekte, iletişim noktası bulabilmekte ve hem ülke içinde hem de ülkenin komşularıyla iş yapabilme becerisine sahip

Ülkede her türlü dağıtım kanalı bulunmakla birlikte sistem, sofistike dağıtım ağına sahip batı pazarlarından daha yetersizdir. Ülkedeki en önemli pazar, birçok ticari aktivitenin

gerçekleştiği Başkent Üsküp'tür. Diğer önemli iş merkezleri, Bitola (75,000), Prilep (67,000), ve Tetovo'da (Kalkandelen-51,000) bulunmaktadır.

Doğrudan satış Makedonya'da gelişmemiştir. Doğrudan pazarlama tekniklerinin geliştirilmesine ve tüketiciyi koruyan düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç vardır. Kırsal alanda yaşayan tüketiciler genellikle yerel satıcılarla görüşmeyi daha çok tercih etmektedirler.

Mevcut yasal düzenlemeler, hem yabancı hem de yerel yatırımlarda ortaklık kurmaya, karma yatırımlara izin vermektedir. Sıklıkla karşılaşılan durum, yerel bir firmanın bina, depo, ofis alanı ve personel sağlarken yabancı firmanın ise eşya, ekipman ve tecrübe ile destek vermesidir.

Makedonya'daki harcanabilir gelir hala diğer Batı Avrupa ülkelerine göre oldukça aşağıdadır. 2015 yılı tahmini verilerine göre kişi başına milli gelir yaklaşık 14 bin ABD \$ civarındadır. Tüketiciler aşırı derecede fiyatlara duyarlı ve firmalar da mallarını fiyatlandırırken çok dikkatli davranmaktadırlar. İthal malların fiyatları, yerel mallara göre oldukça yüksektir.

Çoğu tüketici için ürünlerin fiyatlarının makul olması birincil faktördür.. Bu durum geleneksel dükkanlarda satılan düşük kalitedeki mallara olan ilgiyi devam ettirmektedir. Yerli ürünler ender olarak belli bir kalitede olmaktadır. Fikri mülkiyet haklarındaki gelişmelerin yavaş ilerlemesinin bir sonucu olarak da çoğu ürün, tüketicilerin ilgisini çekmek için sahte markalarla satılabilmektedir. Ancak her geçen gün, kaliteye olan ilgi ve iyi kalitedeki mallara daha fazla ücret ödemek isteyen tüketici kesimi artmaktadır.

Finansman ve ödeme koşullarına dikkat etmek ülkede başarılı bir satışı gerçekleştirmek için en önemli noktaları oluşturmaktadır. Çoğu tüketici alışverişlerinde aylık taksitlendirmeyi tercih etmektedir. Yerel firmalar, kalite artırıcı ve destek hizmetlere daha yeni başlamışlardır.

Reklamcılık Makedonya'da en hızlı gelişen hizmet sektörüdür. Hem tüketiciler hem de firmalar reklam ve diğer pazarlama hizmetlerinin ne kadar önemli olduğunu artık fark etmeye başlamışlardır. Ülkede her türlü medya; gazeteler, dergiler, televizyon, radyo, billboard'lar vb. geniş alanlarda kullanılmaktadır; Ülkede firmalar tarafından tercih edilen reklam şekilleri sırasıyla; yazılı medya, gazete ve dergiler, radyo, billboard'lar-tabelalar, ticari fuarlar, satış geliştirme literatürü (broşür, ilan, katalog vb.), etkinliklere sponsor olma ve televizyondur. Televizyon reklamları çoğu Makedon firması için çok pahalı olduğu için bu yolu genellikle yabancı firmalar, özellikle de tüketim malları için, kullanmaktadırlar.

Ülkede resmi devlet kanalı dışında 4 adet özel televizyon kanalı, uydu üzerinden yayın yapan 13 ulusal televizyon istasyonu ve 58 adet bölgesel ya da yerel yayın yapan özel televizyon istasyonu bulunmaktadır. Bölgesel istasyonların sayısı kablolu TV ile giderek artmaktadır. Ülkede 80 kadar bağımsız radyo istasyonu da bulunmaktadır.

Yazılı medya olarak, altı adet özel günlük Makedonca basılan büyük gazete, üç adet özel günlük Arnavutça basılan gazete bulunmaktadır. Ayrıca, her iki dilde de birçok özel dergi bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Kapital, ekonomik ve finansal analizlere odaklanan haftalık bir yayındır.

Belli başlı bütün medya güncellenmiş web sitelerine sahiptir ve giderek büyüyen bir online medya çıkışı bulunmaktadır. Sosyal medya ağı da giderek gelişmektedir.

Para Kullanımı

Ülkede 10 Mayıs 1993 yılından bu yana Denar (MKD) kullanılmaktadır. Makedonya Merkez Bankası Denar'ın kurunu Avro'ya göre saptamaktadır.

2015 yılı sonunda 1 MKD=56,37 \$, 1 MKD=61,37 €'dur.

Pasaport ve Vize İşlemleri

Makedonya Cumhuriyeti Türk vatandaşlarından vize istememektedir.

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

Yeni Yıl	1-2 Ocak
Ortodoks Noeli	7-8 Ocak
Dünya Kadınlar Günü	8 Mart
Ortodoks Paskalyası	Nisan
İşçi Bayramı	1-2 Mayıs
İlinden Ayaklanması Günü	2 Ağustos
Bağımsızlık Günü	8 Eylül
Kurban ve Ramazan Bayramları	

Çalışma Saatleri

Kamu Kuruluşları

Pzt-Cuma 7:00-15:00 ya da 7:30-15:30

Bankalar

Pzt-Cuma 7:30-19:30

C.tesi 8:00-13:00

Özel Kuruluşlar

Pzt-Cuma 8:00-16:00 ya da 8:30-16:30

Mağazalar

Pzt-Cuma 8:00-20:00/21:00

C.tesi 8:00-15:00

Devlet Daireleri

Pazar-Cuma 8:00,9:00-15:00,16:00

Kullanılan Lisan

Ülkenin resmi dili Makedonca'dır. Konuşulan diğer diller; Arnavutça (nüfusun %20'si), Sırpça-Hırvatça, Türkçe ve Roman dili, kullanılan alfabe ise Kiril Alfabeti'dir.

Ulaşım

İstanbul ile Üsküp arasında hem havayolu hem de karayolu ulaşımı mevcuttur. Türk Hava Yolları ve Pal Air'in Makedonya'ya uçuşları bulunmaktadır. Uçuş süresi uçak tipine göre değişmekle birlikte, 1 saat 25 dakika ile 1 saat 45 dakika arasındadır. İstanbul ile Üsküp,

Gostivar, Tetovo (Kalkandelen) ve Ohri arasında günde 12 otobüs seferi mevcuttur. Yolculuk genellikle 12-13 saat arasındadır.

Haberleşme

Makedonya Uluslararası telefon kodu: 389, Üsküp telefon kodu: 2'dir.

Yaygın kullanılan Türk GSM şebekeleri Makedonya'da kullanılabilir.

Yerel Saat

Makedonya'da yerel saat, Kışları GMT+1, Yazları GMT+2 olarak uygulanmaktadır.

Yerel Ölçü Birimleri

Makedonya'da metrik sistem kullanılmaktadır.

Telefon Kodları

Makedonya Uluslararası telefon kodu :389

Üsküp telefon kodu :2

Yaygın kullanılan Türk GSM şebekeleri Makedonya'da kullanılabilir.

Sağlık

Makedonya bağımsızlığını ilan etmesinden bu yana istikrarlı bir sağlık politikası oluşturamamış ve sürekli olumsuzluklarla karşılaşmak zorunda kalmıştır.

Yugoslavya'nın parçalanmasından sonra birçok doktor yurtdışında daha cazip hastanelere yerleşmiş, teknolojinin de standartlara uygun olmaması nedeniyle Makedonya'nın sağlık sektörü kendisini istenen düzeyde toparlayamamıştır.

Devletin sağlık programı işverenlerin destekleriyle oluşturulan Sağlık Sigorta Fonu tarafından finanse edilmektedir. Diğer gelirler ise doğrudan devletin kasasından veya vizite ücretlerinden gelmektedir. IMF ülke üzerinde baskı yaparak sağlık finansmanının daha güçlü hale getirilmesine çalışmaktadır. Ayrıca sağlık sektöründe borçlanmanın önüne geçebilmek için birtakım düzenlemeler yapılmaktadır.

Ticari Fuarlar

Ülkede yapılacak fuarlara ilişkin detaylı bilgiler için:

-<http://export.gov/tradeevents/index.asp>

-<http://www.eragrupa.mk/mk/SkopjeFair/index.aspx>

2015 Yılı Bireysel Katılımda Devlet Desteği Olan Fuarlar

Fuarın Adı	Başlangıç Tarihi	Bitiş Tarihi	Şehir	Sektörü	Organizatör
MEBEL	24 MART 2015	29 MART 2015	ÜSKÜP	MOBİLYA, İÇ DEKORASYON	SKOPJE FAİR

IV. MAKEDONYA TEKSTİL VE HAZIR GİYİM SEKTÖRÜNÜN YAPISI VE ÖZELLİKLERİ

Sektörün Tanımı, Yapısı ve Özellikleri

Hazır giyim ve tekstil ürünlerini kapsayan sektörde; her türlü ev tekstili ürünleri ve gerek ev tekstili ürünlerine gerekse hazır giyim ürünlerine hammadde niteliği taşıyan kumaş ve iplik söz konusu sektörün başlıca unsurlarını oluşturmaktadır.

Tekstil ve hazır giyim sektörünün Makedonya ekonomisindeki yeri oldukça önemlidir. Tekstil ve hazır giyim ihracatı Makedonya'nın toplam ihracatının %23'ünü oluşturmaktadır. Sektörün imalat sanayiinde istihdama katkısı %25'tir.

Makedonya tekstil ve hazır giyim sektörünün temel özelliği fason üretime yönelik olmasıdır. Konfeksiyon üretiminde toplam üretimin %95'ini ihracata yönelik fason üretim oluşturmaktadır.

Hazır Giyim

Hazır giyimde (61 ve 62 GTİP ürünleri) Türkiye'nin Makedonya'ya ihracatı 2013 yılında bir önceki yıla göre % 27 civarında artarak 12,8 milyon dolar düzeyine ulaşmıştır. Türkiye pazarında Çin'in ardından yüzde % 20'lik payla ikinci sıradadır. Ülkedeki diğer önemli tedarikçiler Yunanistan, Almanya, Bulgaristan, İtalya ve Bangladeş'tir.

Birçok yerde olduğu gibi Makedonya'da da ucuz Uzakdoğu ürünlerinden uzak durma eğilimi bulunmakta iken, İtalya, Almanya, Fransa gibi ülke imajı çok kuvvetli olan devletlerin firmalarına karşı da ölçsüz bir düşkünlük görülebilmektedir. Hazır giyim alanında fiyat-kalite ilişkisini sürdürülebilir bir rekabet çerçevesinde sunabilecek firmalarımız Türk nüfusun da önemli olduğu Makedonya pazarına ihracatlarını artıracaklardır.

Firmaların çoğu ve genel olarak tekstil sektörünün maddi gücünün oldukça düşük olması sebebiyle üretimi geliştirmeye yönelik yatırım yapılamamaktadır. Bu durum donanım ve işçilik ücretlerine de yansımaktadır.

Fason üretimin ağırlıklı olmasından dolayı tekstil firmalarının gelir miktarları büyük ölçüde dikiş hizmeti niteliğinde yabancı ortaklardan elde ettikleri gelire bağlıdır. Bu konuda yabancı ortakların ödediği dakika ücretleri AB ülkeleri ve bazı gelişmekte olan ülkelere kıyasla birkaç kat daha düşüktür.

AB mevzuatına geçiş döneminde birkaç büyük tekstil işletmesinin iflas etmesi Makedonya tekstil üretiminde yapısal değişiklikler yaşanmasına yol açmıştır. Bu nedenle, bir zamanlar çok çeşitli olan üretim az miktarda kumaş ve dokumalar dışında genellikle hazır giyime yönelmiştir. Analizler kumaş ve dokuma üretim ve ihracatının gelecekte de az miktarda kalacağını göstermektedir. Bu durumun değişebilmesinin, ancak kapatılmış olan büyük üretim tesislerine yatırım yapılarak tekrardan canlandırılması ya da sıfırdan yeni tesislerin kurulması ile gerçekleşebileceği görülmektedir.

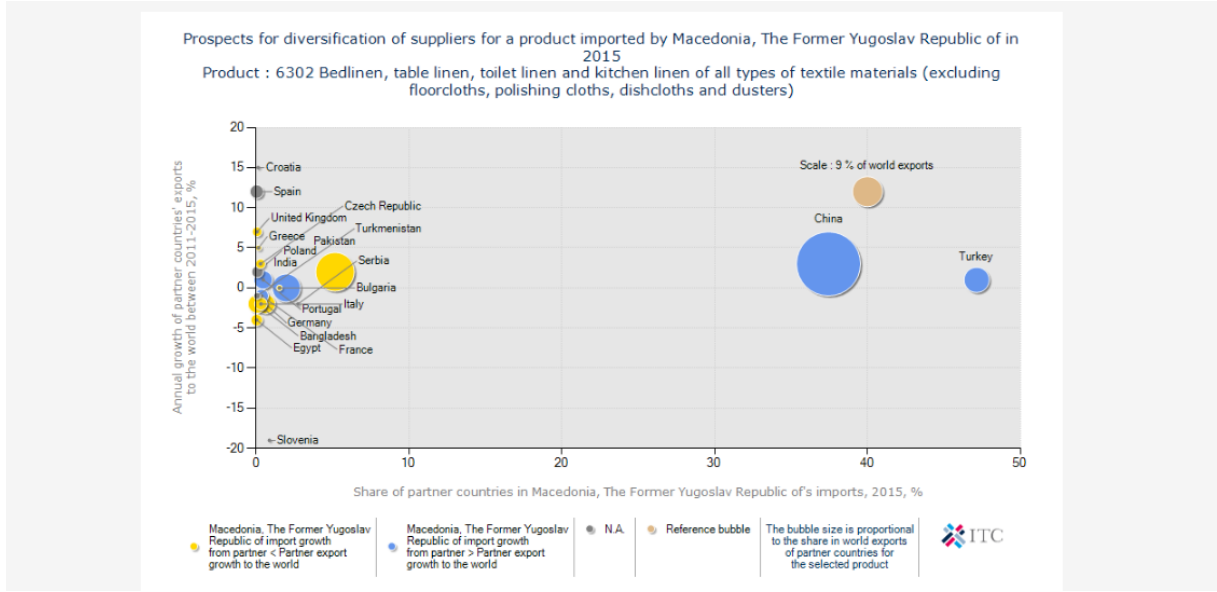
Kumaş ve dokuma üretiminin canlandırılması, yetersiz hammadde, büyük ölçüde ithalata bağımlılık ve eskimiş teknolojiye dolaylı olarak sadece doğrudan yabancı yatırımlarla yapılabileceği düşünülmektedir.

Ev Tekstili

Aşağıdaki tablolarda Makedonya'nın yıllar itibarıyla toplam ev tekstil ithalatına ilişkin istatistikler yer almaktadır. Tablonun incelenmesinden de görüleceği üzere Türkiye'nin Makedonya'ya ev tekstil ürünleri ihracatı, çarşaf, nevresim, banyo ile mutfak grubu ev tekstilinde %21 artmıştır. Makedonya'nın tüm dünyadan aldığı tekstil ürünleri 2011-2015 yılları arasında %19 büyürken Türkiye'nin büyüme hızının diğer ülkelere kıyasla yüksek olmadığını söylemek mümkündür

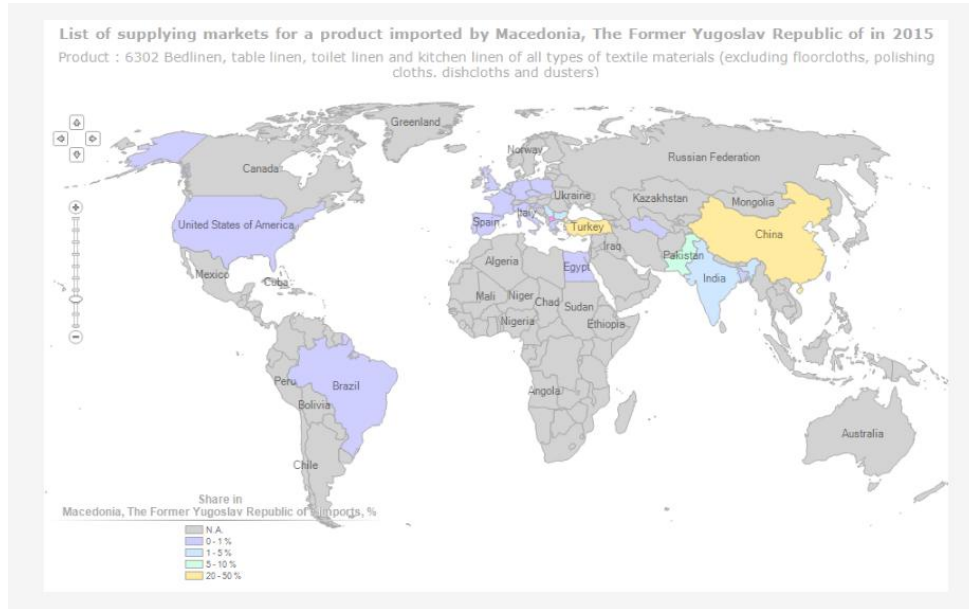
Tablo 1-Makedonya Ev Tekstili İthalatı

Ürün Kodu	Ürün	TÜRKİYE'NİN MAKEDONYAYA İHRACATI			MAKEDONYA'NIN DÜNYADAN İTHALATI			TÜRKİYE'NİN DÜNYAYA İHRACATI		
		DEĞER in 2015, USD thousand	YILLIK BÜYÜME% 2011-2015	TÜRKİYE'NİN İHRACAT PAYI %	DEĞER in 2015, USD thousand	YILLIK BÜYÜME% 2011-2015	MAKEDONYA'NIN İTHALATI PAYI %	DEĞER in 2015, USD thousand	YILLIK BÜYÜME% 2011-2015	DÜNYA PAYI %
'6302	Bedlinen, table linen, toilet linen and kitchen linen of all types of textile materials (excluding ...	1804	21	0.2	3962	19	0	1148383	1	5,9%
'6301	Blankets and travelling rugs of all types of textile materials (excluding table covers, bedspreads ...	389	39	0.7	1304	12	0	53407	0	1,1%
'6307	Made-up articles of textile materials, incl. dress patterns, n.e.s.	172	32	0.2	4687	52	0	79501	42	0,6%
'6304	Articles for interior furnishing, of all types of textile materials (excluding blankets and ...	160	8	0.1	608	17	0	123270	-17	2,4%
'6303	Curtains, incl. drapes, and interior blinds; curtain or bed valances of all types of textile ...	134	86	0.1	389	31	0	121060	2	2,7%
'6308	Sets consisting of woven fabric and yarn, whether or not with accessories, for making up into ...	110	30	0,6	2456	396	3,3	3036	12	3,0%
'6305	Sacks and bags, of a kind used for the packing of goods, of all types of textile materials	104	-33	0	1573	-3	0	330302	-3	6,5%
'6306	Tarpaulins, awnings and sunblinds; tents; sails for boats, sailboards or landcraft; camping ...	89	60	0.3	913	10	0	29306	10	0,7%
'6310	Used or new rags, scrap twine, cordage, rope and cables and worn-out articles thereof, of textile ...	61		0.6	6	-30	0	10148	-6	1,6%
'6309	Worn clothing and clothing accessories, blankets and travelling rugs, household linen and articles ...	0		0	362	-2	0	1010	97	0,0%
	TOPLAM	3023	243	0	16260	502	3,3	1899423	138	0,245

GRAFİK 1-Makedonya'nın Tekstil Ürünleri ithalatında ülke hacimleri

Grafik 1. de görüldüğü üzere Makedonya'nın ev tekstili ithalat yaptığı ülkeler sıralaması; Çin, Türkiye, Sırbistan ve Fransa başı çekmektedir. Ancak Çin'in pazarda büyüme hızı ve satış miktarı Türkiye'den daha yüksektir.

MAKEDONYA'DA YERLEŞİK BAŞLICA TEKSTİL VE
HAZIR GİYİM FİRMALARI

-TETEKs AD

Braka Miladinovi, Str. No.1- 1200 Tetovo (Kalkandelen)

Tel: + 389 44 20 006, 20 666, 20 066

Faks: + 389 44 22 126, 24 866

E-mail: teteks@mpt.com.mk

<http://www.teteks.com>

-PELISTER AD

Devejani, Str. No. 13- 7000 Bitola (Manastır)

Tel: + 389 47 37 115

Faks: + 389 47 38 209

-OTEKS AD

7-mi Noemvri, Str. No.181- 6000 Ohrid (Ohri)

Tel: + 389 46 35 520

Faks: + 389 46 31 740

-GERAS CUNEV AD

Goce Delcev, Str. No.50 - 2400 Strumica (Ustrumca)

Tel: + 389 34 347 811

Faks: + 389 34 347 825

E-mail: geras@mt.net.mk

-KIMIKO

Dimce Kovalevski, Str. No43 - 6330 Struga (Struga)

Tel: + 389 46 780 301

Faks: + 389 46 780 311

-MATEKS

s.Tearce - 1200 Tetovo (Kalkandelen)

Tel: + 389 44 382 015

Faks: + 389 44 381 622

E-mail: mateks@mt.net.mk

<http://www.mateks.com.mk>

-VINICANKA

Marsal Tito, Str. No. 112 - 2310 Vinica (Vinitsa)

Tel: + 389 33 361 323

Faks: + 389 33 363 256

-ORKA Holding

Varsavska, Str. No. 1 - 1000 Skopje (Üsküp)

Tel: +389 2 3064 044

Faks: +389 2 3062 562

E-mail: kkamceva@orka.com.mk

-VINKA

2310 Vinica (Vinitsa)

Tel: + 389 33 361 322

Faks: + 389 33 362 295

E-mail: vinka@unet.com.mk

<http://www.unet.com.mk/vinka/index.html>

-DEKON AD

Industrijska zona nn - 1230 Gostivar (Gostivar)

Tel: + 389 42 361 100

Faks: + 389 42 361 200

-ALKALOID AD

2330 Berovo (Berova)

Tel: + 389 33 471 021

Faks: + 389 33 471 250

-STIPTEKS

Zeleznicka, Str. nn - 2000 Stip (İştíp)

Tel: + 389 32 395 035

Faks: + 389 32 395 035

E-mail: stiptex@mt.net.mk

-BEAS - S

Borko Talevski, Str. No. 6 - 2000 Stip (İştíp)

Tel: + 389 32 381 742

Faks: + 389 32 391 246

-ALBATROS

Bregalnicka, Str. nn - 2000 Stip (İştíp)

Tel: + 389 32 391 717

Faks: + 389 32 385 006

-SILUETA

Zeleznicka, Str. nn - 2000 Stip (İştíp)

Tel: + 389 32 393 991

Faks: + 389 32 393 991

-MARTEKS

Krusevski pat, Str. nn - 7500 Prilep (Pirlepe)

Tel: + 389 48 414 150

Faks: + 389 48 414 150

-KONELI

22 Oktomvri, Str. nn - 2421 Radovis (Radoviş)

Tel: + 398 34 605 265

Faks: + 389 34 605 265

-KULI

Pavle Satev, Str. No. 30 - 7500 Prilep (Pirlepe)

Tel: + 389 48 413 541

Faks: + 389 48 413 541

-TAMATEKS

Zivko Cingo, Str. No.4 - 6000 Ohrid (Ohri)

Tel: + 389 46 261 764

Faks: + 389 46 261 765

-TEKS-KO

1 Maj, Str. No. 52 - 2300 Kocani (Koçana)

Tel: + 389 33 271 189

Faks: + 389 33 271 189

-AKTUEL

Juzno Moravski brigadi, Str. No. 49b - 1000 Skopje (Üsküp)

Tel: + 389 2 2523 406

Faks: + 389 2 2521 551

E-mail: aktuel@mt.net.mk

-STIL

Industriska, Str. nn - 2300 Kocani (Koçana)

Tel: + 389 33 272 728

Faks: + 389 33 272 728

E-mail: stil@mt.net.mk

-BRITEKS

Zeleznicka, Str. nn - 2000 Stip (İştíp)

Tel: + 389 34 385 222

Faks: + 389 34 385 122

E-mail: britex@mt.net.mk

-MALERI - TREJD

Sportska sala nn - 1200 Tetovo (Kalkandelen)

Tel: + 389 44 330 700

Faks: + 389 44 330 700

-BUFKO - KOMERC

Spotska sala nn - 1200 Tetovo (Kalkandelen)

Tel: + 389 44 331 600

Faks: + 389 44 331 600

E-mail: bufko@mt.net.mk

-DI -SIMONE

Sportska sala nn - 1200 Tetovo (Kalkandelen)

Tel: + 389 44 333 366

Faks: + 389 44 333 366

-MODA AD

Marsal Tito, Str. No. 79 - 2220 Sv.Nikole (Sveti Nikole)

Tel: + 389 32 443 928

Faks: + 389 32 443 159

-PALTEKS AD

Makedonija, Str. nn - 2320 Delcevo (Delçova)

Tel: + 389 33 411 453

Faks: + 389 33 411 415

-GOLDEN TEKS

Stipski pat, Str. nn - 2300 Kocani (Koçana)

Tel: + 389 33 297 505

Faks: + 389 33 297 506

-MAVIS

Zelevnicka, Str. nn - 2000 Stip (İştıp)

Tel: + 389 34 385 410

Faks: + 389 34 391 400

-LARS

Zelevnicka, Str. nn - 2000 Stip (İştıp)

Tel: + 389 34 394 377

Faks: + 389 34 385 351

-OKITEKS AD

50-ta Divizija, Str. No. 12 - 1000 Skopje (Üsküp)

Tel: + 389 2 3296 235

Faks: + 389 2 3133 036

-BERGAMO

Vasil Glavinov, Str. No. 3/8/13 - 1000 Skopje (Üsküp)

Tel: + 389 2 3118 810

Faks: + 389 2 2627 851

-BIBROK AD

11-ti Oktomvri, Str. nn - 1300 Kumanovo (Kumanova)

Tel: + 389 31 413 555

Faks: + 389 31 21 844

-DAMATEKS

Sava Kovacevic, Str. No. 44 - 1000 Skopje (Üsküp)

Tel: + 389 2 2779 700

Faks: + 389 2 2779 700

-GRACIJA

Zeleznicka, Str. nn - 2000 Stip (İştíp)

Tel: + 389 2 3134 089 (Skopje)

Faks: + 389 2 3134 089 (Skopje)

-MAKPRIMAT

Sava Kovacevic, Str. nn - 1000 Skopje (Üsküp)

Tel: + 389 2 3234 122

Faks: + 389 2 3234 649

-MOKEL - EEII AD

Prilepska, Str. No. 90 - 7000 Bitola (Manastır)

Tel: + 389 47 262 074

Faks: + 38947 262 594

-NOEL

Industriska, Str. No. 323 - 1480 Gevgelija (Gevgeli)

Tel: + 389 34 213 422

Faks: + 389 213 142

-ESKADA

Engelsova, Str. No. 8/19 - 2000 Stip (İştip)

Tel: + 389 34 385 335

Faks: + 389 34 385 335

-ASTIBO

Goce Delcev, Str. No. 34 - 2000 Stip (İştip)

Phone: + 389 34 397 628

Fax: + 389 34 397 628

-EDINSTVO AD

24000 Strumica

Tel: + 389 34 21 402

Faks: + 389 34 344 712

E-mail: edinstvo@mt.net.mk

-TRIKO

Partizanska, Str. No. 3 - 2310 Vinica (Vinitsa)

Tel: +389 33 361 333

Faks: + 389 33 362 851

-KIMIKO - GARDINE

Dimce Kovalevski, Str. No. 44 - 6330 Struga (Struga)

Tel: + 389 46 781 100

Faks : + 389 46 781 200

-STRUZANKA

Partizanska, Str. nn - 6330 Struga (Struga)

Tel: + 389 46 72 015

Faks: + 389 46 71 870

-STRUMICANKA

Goce Delcev, Str. No. 56 - 2400 Strumica (Ustrumca)

Tel: + 398 34 347 877

Faks: + 389 34 347 955

-FROTIRTEKS

Istocna Industriska zona del 3 nn - 1000 Skopje (Üsküp)

Tel: + 389 2 2551 252

Faks: + 389 2 2551 246

-DEKORTEKS AD

Marsal Tito, Str. No. 20 - 2421 Radovis (Radoviş)

Tel: + 389 34 601 563

Faks: + 389 34 601 546, 601 211

-NOKATEKS

Dolno Orizari, Str. nn - 1400 Veles (Köprülü)

Tel: + 389 43 33 540

Faks: +389 43 33 420

-FROTIRKA

Industriska, Str. No. 8 - 2320 Delcevo (Delçova)

Tel: + 389 33 411 455

Faks: + 389 33 411 117

E-mail: frotirka@mt.net.mk

-KARPOS - TKAACNICA AD

Marsal Tito, Str. No. 7 - 1330 Kriva Palanka (Kriva Palanka)

Tel: + 389 31 375 202

Faks: + 389 31 375 202

-KRZNO AD

29 Noemvri, Str. No. 1 - 7310 Resen (Rense)

Tel: + 389 46 451 732

Faks: + 389 46 451 729

V. SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

2015 yılındaki 10 milyar Dolarlık GSMH'sından daha fazla dış ticaret hacmine sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda Makedonya'nın genel olarak ticarete yatkın bir ülke olduğunu söyleyebiliriz.

Doğru dağıtım kanallarına girmek ve ürün ve segmente göre doğru stratejiyi benimsemek ve kalite/fiyat dengesini iyi ayarlamak kaydıyla Makedonya'da ve bölgede ticari başarı çok da zor olmayacaktır. Halihazırda, Türk malları bölgede bilinmekte ve 1990'lı yıllarda yaşanan olumsuz Türk malı imajı yerini giderek kaliteli ve makul fiyatlı Türk ürünlerine bırakmaktadır.

Makedonya'da, kalitesi giderek yükselmekte olan Türk ürünlerinin fiyatlandırılması açısından dikkat edilmesi gereken nokta, marka düşkünlüğüne rağmen fiyat hassasiyeti yüksek olan bölge tüketicilerinin kafasındaki konumlandırmayı doğru yapabilmektir.

Birçok yerde olduğu gibi Makedonya'da da ucuz Uzakdoğu ürünlerinden uzak durma eğilimi bulunmakta iken, İtalya, Almanya, Fransa gibi ülke imajı çok kuvvetli olan devletlerin firmalarına karşı da ölçsüz bir düşkünlük görülebilmektedir. Bu çerçevede, artık gelişmiş Batı ülkelerinin ürün kalitesine ulaşmış olan Türk ürünlerinin avantajının yüksek kalitedeki ürünleri rekabetçi fiyatlarla sunabilmesi olduğu unutulmamalıdır.

Ticaret açısından en dikkat edilmesi gereken hususlardan birisi, ülkedeki zayıf sermaye birikimi nedeniyle uluslararası kabul görmüş ödeme şekillerini uygulamakta karşılaşılan zorluklardır. Makedonya'daki firmaların çoğu akreditif vb. uluslararası teamüllerden farklı olarak çeşitli şekillerde zamana yayılmış ödeme koşulları talep etmekte, çoğu zaman da bu yükümlülüklerini yerine getirememektedir. Ancak, bu eğilim ülkedeki ve bölgedeki iş kültürünü yansıtmakta olup, Makedonya'da ve Balkanlarda ticaret yapmak için bu ve benzeri durumları göze almak gerekmektedir.

Diğer taraftan, Makedonya'daki zaman kavramının ve çalışanların sosyal olarak işe bakışlarının Türkiye'deki iş kültüründen çok farklı olduğu da belirtilmelidir. Makedonya'daki herhangi bir firmayla iş ilişkisine girerken beklentilerin doğru oluşturulması, daha sonrasında oluşabilecek yanlış algılamaların ve sorunların baştan önlenmesi açısından önem taşımaktadır.

Ülkedeki sosyal kültür ve iş kültüründe ilişkiler çok büyük önem taşımaktadır. Birçok durumda keyfi uygulamalarla karşılaşmak mümkün olabilmekte, ancak siyasi ve sosyal olarak etkili olan kişi veya gruplarla ilişki içinde olmak sayesinde mevzuatın gerektiği gibi uygulanmasının sağlandığı durumlarla karşılaşılabilir. Ülkedeki bürokrasi ve yargıdaki çok tehlikeli düzeylerde tezahür edebilen yozlaşma nedeniyle, maalesef yukarıda belirtilen "ilişkiler" büyük önem taşımaktadır. Diğer hususların yanısıra burada kastedilen, söz konusu "ilişkiler" sayesinde olası engellemeler ya da yolsuzluk girişimlerinin önlenebileceğidir.

Son olarak, Makedonya'daki yabancı yatırımlarla ilgili mevzuat ve uygulamalarda henüz tam bir şeffaflık sağlanamamış ve yukarıda belirtilen sorunlar henüz tam olarak aşılamamış olmakla birlikte, ekonomik gelişme açısından ülkenin tek çıkış yolu olan yabancı sermayeyi çekebilmek için mevcut hükümetin çok yoğun bir çaba sergilediği ve Makedonya Yatırım

Ajansı tarafından 2007 başından bu yana yoğun uluslararası reklam kampanyaları yürütüldüğü görülmektedir.

Gerçekten de Makedonya, bölge ülkeleri arasında işgücü, enerji ve diğer tüm üretim masrafları ve genel yatırım ortamı anlamında en elverişli ülke konumunda bulunmaktadır.

Resmi olmamakla birlikte, Makedonya'yı hala anayasal adıyla tanımamış olan Yunanistan'ın dahi Makedonya'daki yatırımlarının 1 milyar €'nin üzerinde olduğu, buna karşılık toplam Türk yatırımlarının bu rakamın çok altında kaldığı gerçeği dikkate alındığında, gerek tarihi ve kültürel bağlarımız gerekse ülkemizin jeo-ekonomik ve ticari çıkarları açısından Makedonya'nın ihmal edilmemesi gerekmektedir.

Bu gerçekten hareketle, Makedonya ile ülkemiz arasındaki ticari ilişkilerin geliştirilmesinin yanı sıra, daha çok sayıda ve büyük Türk firmalarının Makedonya'da yatırım yapmaları için yoğun çalışmalar sürdürülmekte ve özellikle Türkiye'den bakıldığında küçük bir pazar olarak algılanan Makedonya'nın;

- Resmi rakamlara göre %3.8, gerçekte ise %5 civarında olduğu tahmin edilen Türk kökenli vatandaşlarının bulunması sebebiyle Türkçe konuşan ve Türkiye ile ticaret ve yatırım ilişkileri kurmaya çok istekli bir nüfus barındıran,
- 46 yıl boyunca birlikte yaşadığı eski Yugoslavya ülkeleriyle doğal ekonomik bağı ve birçok üründe sıfır ya da çok düşük gümrük vergileriyle ticaret yapma imkânı bulunan,
- 23 Ağustos 2007 itibarıyla Makedonya, Hırvatistan, Arnavutluk, Kosova, Karadağ ve Moldova Sırbistan ve Bosna Hersek açısından yürürlüğe giren CEFTA'ya (Central European Free Trade Agreement) taraf olan,
- Avrupa Birliği ile Topluluğun İstikrar ve Ortaklık Süreci'ne taraf ülkeler (Makedonya, Hırvatistan, Bosna ve Hersek, Sırbistan, Karadağ, Kosova ve Arnavutluk) arasında kademeli olarak tesis edilmesi öngörülen çapraz menşe kümülasyonuna Türkiye ile birlikte giren,
- Ucuz işgücü ve enerji maliyetlerinin yanı sıra, yabancı yatırımları teşvik etmek amacıyla hükümet tarafından getirilen çok önemli vergi indirimleri sonrasında cazip bir yatırım ortamı oluşturulmaya çalışılan,
- Mevcut durumda Avrupa standartları anlamında fakir olmakla birlikte küçük nüfusunun da avantajıyla, son birkaç yılda sağlanan makroekonomik istikrar sayesinde gelir düzeyini yükseltmekte olan,
- AB aday ülke statüsünü haiz ve orta veya uzun vadede AB üyesi olduğunda, ülkede yapılacak her türlü üretimin ciddi bir engelle karşılaşmadan tüm AB pazarına ulaştırılabileceği,
- Başta çifte vergilendirmenin önlenmesi olmak üzere ikili ekonomik ve ticari ilişkiler anlamında ülkemizle ilişkilerinde gerekli yasal zemini bulunan bir ülke olduğu bilinmelidir.

Bu çerçevede, Makedonya'nın yukarıda belirtilen sorunlarına rağmen, hemen hemen her sektörde gerek Makedonya pazarı gerek bölge, ve ilerleyen aşamada tüm Avrupa'ya yönelik ciddi ticaret, yatırım ve işbirliği imkanları ve fırsatları sunduğunu belirtmek gerekir.

Ancak, Makedonya'daki firmalarla ticaret veya ortak yatırım ilişkisine girecek ya da Makedonya'da doğrudan yatırım yapacak firmalarımızın genel nitelikli gerekliliklerin yanı sıra özellikle aşağıdaki hususlara dikkat etmesinde yarar görülmektedir:

- Soydaş ya da dindaş olmasına bakılmaksızın, alıcı firmalar mutlaka çok iyi araştırılmalı, banka teminatı dışında teminat kabul edilmemeli, her ne sebeple olursa olsun uluslararası geçerliliği bulunan sözleşmelerle çalışma kuralından asla vazgeçilmemelidir.
- Makedonya adalet ve yargı sistemindeki problemler nedeniyle, yapılacak sözleşmelerde, ihtilaf oluşması halinde Türk mahkemeleri ya da uluslararası mahkemelerin yetkilendirilmesine gayret edilmelidir.
- Makedonya'ya gelindiğinde çalışılacak veya hizmet desteği alınacak kişiler çok iyi seçilmeli ve bu konuda Makedonya'daki Ticaret Müşavirliğimizin yönlendirmeleri talep edilmelidir.
- Bu çerçevede çok iyi ve güvenilir tercümanlarla çalışılmalı, kendini ispatlamış uluslararası danışmanlık şirketlerine mensup da olsa tutulacak danışmanlar iyi araştırılmalı, İngilizce yerine sadece Makedonca konuşulan ortamlarda mutlaka Makedonca-Türkçe tercüman bulundurulmalıdır.
- Arazi ya da mülk alma durumlarında, satın alınacak yerin tapu ve kadastro kayıtları kontrol edilmeli, özel ya da kamu (bazen de hem özel sektöre hem de kamuya ait olabilmektedir) malı olup olmadığı iyi araştırılmalıdır.
- Kiralanacak yerlerle ilgili de aynı nitelikli araştırma yapılmalıdır (borç, alacak-verecek durumları dahil).

Yararlı Adresler:

T.C. Üsküp Büyükelçiliği

Turkish Embassy

Ul. Slovej Planina-BB
1000 Skopje
Republic of Macedonia
Tel: +389-2-310 47 10
Faks: +389-2-311 70 24
e-posta: embassy.skopje@mfa.gov.tr

T.C. Üsküp Ticaret Müşavirliği

Turkish Office of the Commercial Councillor
Ul. Borka Taleski 55
1000 Skopje
Republic of Macedonia
Tel: +389-2-322 40 10
Faks: +389-2-322 20 14
e-posta: uskup@ekonomi.gov.tr

Makedonya Büyükelçiliği

Filistin Sok. No.30/2

GOP Ankara

Tel: 312/446 92 04/05

Faks: 312/446 92 06

Makedonya İstanbul Başkonsolosluğu

İnönü Cad. Üçler Apt. No. 20, K. 2, D. 3
Gümüşsuyu Taksim/İstanbul
Tel: 212/251 22 33, 246 99 77
Faks: 212/293 77 65
e-posta: makedonya@superonline.com, istanbul@mfa.gov.mk

Makedonya Merkez Bankası

National Bank of the Republic of Macedonia

<http://www.nbrm.mk>

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası

European Bank for Reconstruction and Development

<http://www.ebrd.com>

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

Organization for Economic Cooperation and Development

<http://www.oecd.org>

Makedonya Hükümeti

Government of Macedonia

<http://www.gov.mk>

Makedonya Ekonomi Bakanlığı
Ministry of Economy
<http://www.economy.gov.mk>

Makedonya Maliye Bakanlığı
Ministry of Finance
<http://www.finance.gov.mk>

Makedonya Kltr Bakanlığı
Ministry of Culture
<http://www.culture.in.mk>

Makedonya İişleri Bakanlığı
Ministry of Internal Affairs
<http://www.moi.gov.mk>

Makedonya Endstriyel Hakların Korunması Ofisi
Industrial Property Protection Office
<http://www.ippo.gov.mk>

Makedonya Akreditasyon Kurumu
Institute for Accreditation
<http://www.iarm.gov.mk>

Makedonya Serbest Bölgeler İdaresi
Free Trade Zone "Bunardzik"
<http://www.bunardzik.com.mk>

Makedonya Gmrk İdaresi
Macedonian Customs Authority
<http://www.customs.gov.mk>

Makedonya İstatistik Ofisi
Macedonian Statistical Office
<http://www.stat.gov.mk>

Makedonya Ticaret Odaları Birliği
Union of Chambers of Commerce in Macedonia
Website: www.sojuzkomori.org.mk

Kuzeybatı Makedonya Ekonomi Odası
Economic Chamber of North-West Macedonia
Website: <http://www.oemvp.org>

Makedonya Ticaret Odası
Economic Chamber of Macedonia

Website: www.mchamber.mk

AB İlişkileri Sekreteryası
Secretariat for European Affairs
<http://www.sep.gov.mk/portal/eng/default.asp>

Makedonya Yabancı Yatırımlar ve İhracatı Geliştirme Ajansı
Agency for Foreign Investments and Export Promotion of the Republic of Macedonia
www.investinmacedonia.com

Makedonya Ulaşım ve İletişim Bakanlığı
Ministry of Transport and Communications
<http://www.mtc.gov.mk>

Makedonya Tarım, Ormancılık ve Su Kaynakları İdaresi Bakanlığı
Ministry of Agriculture, Forestry and Water Resource Management
<http://www.mzsv.gov.mk>

Makedonya Dışişleri Bakanlığı
Ministry of Foreign Affairs
<http://www.mfa.gov.mk>

Makedonya Savunma Bakanlığı
Ministry of Defense
<http://www.morm.gov.mk>

Makedonya Sağlık Bakanlığı
Ministry of Health
<http://www.moh.gov.mk>

Makedonya İş ve Sosyal Politika Bakanlığı
Ministry of Labor and Social Policy
<http://www.mtsp.gov.mk>

VI. KAYNAKÇA :

1. Ekonomi Bakanlığı Ülke Raporu
- 2-Makedonya Tekstil Sanayi Geliştirme Stratejisi Raporu
- 3-Makedonya Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı
- 4-Makedonya Cumhuriyeti Devlet İstatistik Kurumu
- 5-Makedonya Ekonomi Odası
- 6-Makedonya Yabancı Yatırımlar Ajansı